

Jättipalsami

Impatiens glandulifera

Vieraslaajiluokittelusta

EU:ssa haitalliseksi säädetty vieraslaaj (EU:n vieraslaajiluettelo)

Jättipalsami on säädetty haitalliseksi vieraslaajiksi koko EU:n alueella. Haitallisia vieraslaajeja ei saa päästää ympäristöön eikä tuoda EU:n alueelle, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa.

Yleiskuvaus

Jättipalsami on Aasiasta kotoisin oleva, yksivuotinen, palsamikasveihin (*Balsaminaceae*) lukeutuva mehevavartinen ruoho. Kuten nimikin kertoo, jättipalsamiyksilöt voivat olla suuria, jopa yli kolmemetrisiä. Kasvien keskimittaa jää kuitenkin yleensä noin 1,5 metriin. Suurikokoisimmat kasvit ovat yleensä rehevillä ja kosteilla kasvupaikoilla, joilla jättipalsami on erittäin kilpailukykyinen ja valloittaa kasvualaa alkuperäiseltä kasvistolta. Jättipalsami ei siedä kuivuutta ja se kasvaa huonosti karuilla kasvupaikoilla.

Jättipalsami lisääntyy ja leviää ainoastaan siemenestä. Yksi yksilö voi muodostaa jopa 4000 siementä. Jopa pienet, alle 10 cm korkeat yksilöt kukkivat ja muodostavat siemeniä. Siemenet sinkoutuvat ympäristöön jopa seitsemän metrin päähän. Jättipalsamilla on lyhytikäinen siemenpankki ja useimmiten siemenet säilyvät maassa itämiskelpoisina vain parin vuoden ajan. Tosin tämä voi vaihdella kasvupaikassa riippuen ja sopivalla kasvupaikalla siementen on havaittu säilyvän neljän vuoden ajan.

Tunnistaminen

Jättipalsami on yksivuotinen mehevavartinen ruoho. Kasvin lehdet ovat muodoltaan suikeita ja tiheästi hammaslaitaisia. Sillä on suuret, jopa 4 cm kokoiset kaksineuvoiset kukat. Kukinto on pystyssä oleva terttu. Kukat ovat useimmiten vaaleanpunaisia. Suomessa on tavattu useita värimuotoja tummanpunaisista valkoisiin. Kasvin hedelmä on litumainen kota, joka repeää kypsänä herkästi singoten siemenet monien metrien päähän lähiympäristöön.

Jättipalsamin saattaa sekoittaa alkuperäislaajistoomme lukeutuvaan lehtopalsamiin (*I. noli-tangere*) sekä vierasperäisiin lännepalsamiin (*I. capensis*) ja rikkapalsamiin (*I. parviflora*). Lajit ovat kuitenkin erotettavissa lehtien ja kukkien värin perusteella. Lehto- ja lännepalsamin lehdet ovat yleensä harvahampaisempia kuin rikka- ja jättipalsamin lehdet. Rikka- ja jättipalsami ovat usein lähes haarattomia, kun lehtopalsami on yläosastaan hieman haarova. Ainoastaan jättipalsamin kukat ovat punertavat, muilla keltaiset. Lisäksi jättipalsami on usein kooltaan muita suurempi.

Vertaile jättipalsamia muihin vieraisiin palsameihin sekä alkuperäiseen lehtopalsamiin vieraslaajien tunnistamista käsittelevässä pinkassa Pinkka-verkko-oppimisympäristössä.

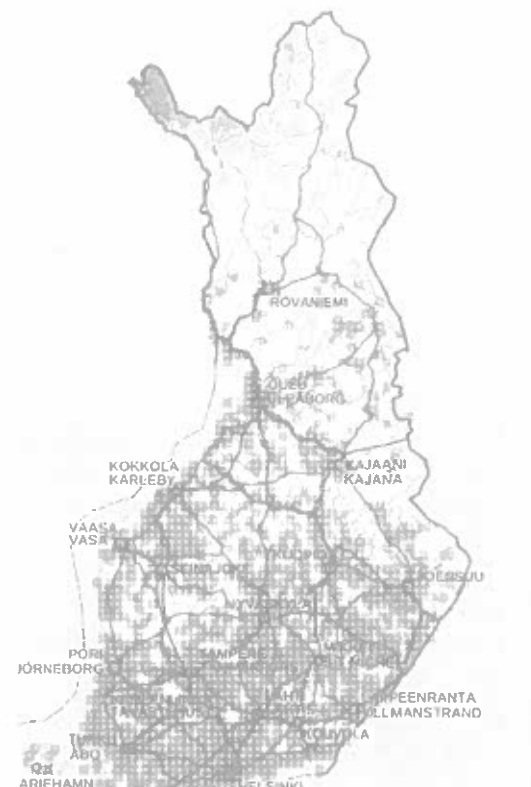
Yleiskielinen nimi: jättipalsami

Tieteellinen nimi: *Impatiens glandulifera*

Vakiintuneisuus: Vakiintunut

- EU:ssa haitalliseksi säädetty vieraslaaj (EU:n vieraslaajiluettelo) (EU 2016/1141; 2017/1263; 2019/1262; 2022/1203)
- Kansallinen vieraslaajistrategia (VN 2012)

Havaintokartta

Alkuperä ja yleislevinneisyys

Jättipalsami on kotoisin Himalajan vuoristoalueilta, jossa sitä tavataan 1800 metrin korkeudelta aina puurajalle, noin 4000 metriin saakka. Kasvi tuotiin Suomeen ensimmäisen kerran 1800-luvun lopulla. Vuosien varrella jättipalsamia on tuotu puutarhakasviksi monesta eri maasta ja nykyään sitä tapaa laajalti luonnossa kautta maan, pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta. Tosin lajista on havaintoja Sodankylästä ja Ivalosta.

Suomessa jättipalsami kasvaa usein asutuksen läheisyydessä. Se on levinnyt ihmisten avustuksella eri puolille maata. Pihoilta se kulkeutuu edelleen sopiviin kasvupaikkoihin, mm. tunkioille, rantakosteikoille, ruovikoihin ja pellonlaiteille. Se voi esiintyä myös metsäisemmissä ympäristöissä sekä teiden ja rautateiden pientareilla ja ojissa. Se leviää erityisen helposti joki- ja purovarsia myöten. Jättipalsamin siemenet voivat kellua ja levitä siten virtavesien mukana. Monet kasvustot ovat saaneet alkunsa, kun puutarhajätteitä on kuljetettu luontoon tonttien ulkopuolelle.

Haitat

Jättipalsami voi muodostaa laajoja yhden lajin kasvustoja, jotka vievät tilaa alkuperäiseltä kasvillisuudelta heikentäen kasvilajiston monimuotoisuutta. Jättipalsami voi uhata uhanalaisia tai taantuvia kasvilajeja, sillä jättipalsamia esiintyy myös luonnonsuojelullisesti arvokkailla paikoilla, luonnonsuojelualueilla sekä uhanalaisten kasvien esiintymien läheisyydessä. Isoilla, hyönteisiä houkuttelevilla kukillaan se kilpailee pölyttäjästä alkuperäisen kasvillisuuden kanssa. Lisäksi jättipalsami voi vähentää selkärangattomien eläinten määrää niin maassa kuin maan päälläkin.

Yksivuotisen jättipalsamin juuristo on hento, eikä se sido maata samalla tavoin kuin monivuotinen kasvillisuus - täten jättipalsamin valtaamat jokivarsikosteikot ovat alttiita eroosiolle. Maa, jota monivuotinen kasvillisuus ei sido, päättyy sadevesien myötä vesistöihin ja voi olla uhka esimerkiksi taimenten kutusoraikoille ja kuoriutuville kalanpoikasille.

Jättipalsamin on paikoin havaittu vaikeuttavan metsänuudistamista tukahduttamalla puiden taimia.

Torjuntakeinot

Jättipalsamin torjunta kannattaa aloittaa ennen kukintaa ja siementen kypsymistä. Oikea ajoitus on torjuntatyössä tärkeää. Jos loppukesällä jättipalsamin kukinta on jo pitkällä ja siemenet ovat jo ehtineet muodostua, saattavat torjuntatyöt jopa edistää siementen leviämistä lähiympäristöön. Kukinnot voi kuitenkin varovasti katkaista jätesäkkiin leviämisen estämiseksi.

Kitkentä ja niitto ovat tehokkaita keinoja päästä eroon jättipalsamista. Jättipalsami on mukava kitkettäväksi, sillä se irtoaa helposti maasta, eikä erityisiä suojavarusteita tarvita. Tämän vuoksi jättipalsamin torjunta sopii erityisen hyvin toteutettavaksi talkootyönä. Niittäminen soveltuu torjuntamenetelmäksi erityisesti laajoille esiintymille. Kitkentä- tai niittotalkoot kannattaa toteuttaa 2 – 3 kertaa kasvukauden aikana. Torjunta on toistettava tulevana vuosina. Jos siemeniä ei ehdi muodostua, katoaa jättipalsami paikalta muutamassa vuodessa. Virtavesien varsilla torjuntatoimet kannattaa aloittaa yläjuoksulta.

☐ havaintoja karttanäkymässä yli 2000

havaintoja, joita ei ole varmistettu

havaintoja, joista ainakin osa varmistettu

Havaintokarttanäkymään

Lisäksi esimerkiksi kuumahöyrykäsittely tai laidunnus ovat mahdollisia jättipalsamin torjuntakeinoja. Lisää torjuntaohjeita sekä vinkkejä mm. talkoiden järjestämiseen lisätiedoissa.

Jättipalsamilla ei ole Suomessa luontaisia vihollisia. Brittein saarilla on testattu Himalajan seudulta kotoisin olevaa *Puccinia komarovii* var. *glanduliferae*-ruostesientä jättipalsamin biologiseen torjuntaan.

Mitä minä voin tehdä?

Koska laji on säädetty haitalliseksi vieraslajiksi, sen maahantuonti, kasvatusta, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kielletty.

Älä osta tai kasvata tätä haitallista vieraslajia. Jättipalsamin tilaaminen myös nettikaupoista on kielletty. Jättipalsamia ei saa luovuttaa eteenpäin. Hävitä vieraslajit puutarhastasi ja käsittele puutarhajäte niin, ettei itämiskykyisiä siemeniä tai kasvinosia voi säilyä. Huolehdi ettei laji leviä myöskään maa-aineksen mukana. Omassa puutarhassa kannattaa suosia kotimaisia tai heikosti leviäviä kasveja.

Ammattimaisella toimijalla on velvollisuus estää jättipalsamin sekä sen siementen ja muiden lisääntymiskykyisten kasvinosien leviäminen hallinnassaan olevan alueen ulkopuolelle esimerkiksi mullan, maa-aineksen ja muiden kasvien mukana.

Torjuntaohjeita ja -oppaita

Allergia-, Iho- ja Astmaliitto. 2020. [Jättipalsami \(Impatiens glandulifera\)](#).

Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ja WWF Suomi. 2019. Terve askel luontoon -hankkeen vieraslajiohje. ([pdf](#)).

Backlund, L. & Lönnblad-Björkholm, C. 2022. [Opas jättipalsamin torjuntaan Suomessa ja Ruotsissa](#)

Espoon kaupunki. 2020. [Ohjeet jättipalsamin hävittämiseen.](#)

[Kuinka käsittelen ja hävitän vieraskasvijätettä? Ohjeita kotipuutarhureille, taloyhtiöille, talkoiden järjestäjille ja muille tahoille, joiden toiminnasta syntyy maltillisesti kasvijätettä.](#)

Lehtinen, L. 2020. [Haitallinen jättipalsami on helppo hävittää – näillä ohjeilla onnistut!](#) Kotiliesi 22.06.2020

Luumi, Marja 2016. [Jättipalsamin hävittäminen on helppoa.](#) Kouvolan sanomat 11.6.2016

Räikkönen, N. 2013. Vieraslajien torjunta Varsinais-Suomessa. Hyvät käytännöt. [Varsinais-Suomen ELY-keskus 09/2013.](#)

Suomen luonnonsuojeluliitto. 2020. [Jättipalsamin torjunta kotipihalla ja suuremmissa talleissa.](#)

VieKas LIFE-hanke. 2019. [Viekkat Vieraat – opas haitallisiin vieraskasveihin.](#) Martat & Suomen luonnonsuojeluliitto.

Videoita

[Jättipalsami kevästä syksyyn](#)

[Jättipalsami – viekas puutarhakarkulainen: tunnistaminen ja elinympäristöt](#)

[Jättipalsami – viekas puutarhakarkulainen: elinympäristöt, leviäminen ja torjunta](#)

Lisätiedot

CABI: [Impatiens glandulifera \(Himalayan balsam\)](#).

EPPO: Global database. [Impatiens glandulifera \(IPAGL\)](#)

Helmisaari, H. 2010. [NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – Impatiens glandulifera](#). Online Database of the European Network on Invasive Alien Species – NOBANIS

Kinnunen, A. 2015. Jättipalsamin torjunta Kylmäojan valuma-alueella. Vantaan kaupunki. Ympäristökeskus. [Julkaisuja 2015:3](#).

Najberek, K., Olejniczak, P., Berent, K. et al. 2020. The ability of seeds to float with water currents contributes to the invasion success of *Impatiens balfourii* and *I. glandulifera*. [J Plant Res 133, 649–664](#).

Oliver, B.W., Berge, T.W., Solhaug, K.A. & Fløistad I.S. 2020. Hot water and cutting for control of *Impatiens glandulifera*. [Invasive Plant Sci. Manag 13: 84–93](#).

Ryttäri, T. & Kartano, L. 2019. Jättipalsamin levinneisyys Suomessa. Teoksessa: Huusela-Veistola, E., Holmala, K., Hyvönen, T., Kauhala, K., Ryttäri, T., Tuhkanen, E.-M. & Urho, L. 2019. [Ehdotus haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmaksi ja leviämistä koskevaksi toimintasuunnitelmaksi](#).

Skálová, H., Moravcová, L., Čuda, J. & Pyšek, P. 2019. Seed-bank dynamics of native and invasive *Impatiens* species during a five-year field experiment under various environmental conditions. [NeoBiota 50: 75-95](#).

Tanner, R.A. & Gange, A.C. 2020. Himalayan balsam, *Impatiens glandulifera*: its ecology, invasion and management. [Weed Res., 60: 4-7](#).

Tuohimetsä ym. 2022. Haitalliset vieraskasvit ympäristössä – kuinka torjua tehokkaasti. [Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 79/2022](#). Luonnonvarakeskus 73 s.

Ylitalo, T. 2019. Lampaat jättipalsamin torjuna Jyväskylän Vehkalammenpuistossa, ensimmäinen kesä v. 2019. Jyväskylän kaupunki, Kaupunkirakennepalvelut, Liikenne- ja viheralueet. VieKas-LIFE/Finvasive-LIFE. [PDF](#).

Yle. 2020. [Polttavaa vesihöyryä ja kiipeileviä vuohia](#) – Suomi ja Ruotsi etsivät yhdessä parasta keinoa jättipalsamin ja kurttu-uusun nujertamiseen. 11.7.2020.

Video jättipalsamin vaikutuksesta taimenien kutusoraikkoihin "[Invasive Plants Can Suffocate Trout](#)" (3 min, julkaistu 25.6.2013)

Kuvaustekstin laatijat

Syke 2016; MMM 2017, 2019; Luke 2020

[Tarkastele lajia Laji.fi-sivustolla](#)

- [Vieraslajit.fi-tietosivu](#)
- [Mikä on vieraslaji?](#)

- [ELY-keskuksen valtakunnallinen ympäristöasioiden asiakaspalvelu](#)

- [Yhteystiedot ja palaute](#)

